

Hans Tausens prædiken pinsedag

Taler

Hans Tausen
Biskop og luthersk reformator

Omstændigheder

Prædikentekst:

Apostelens Gerninger kapitel 1

Epistelen scriffuer S. Lucas y Apostlerne gierninger. Cap. ij

DER Pindz dag wor fuldend, da wore Apostlene alle endrechtelig till samme. Oc der kom hastelig en lyd wdaff himmelen, saa som aff et aff ett sterckt striuende wæyr, oc fylte det hele hwss, der som de saade, oc tungerne siuntes tuedelte paa dennom, ligesom de hadde weret ildende, oc fatte seg paa hwer aff dennom, oc de bleffue alle fulde aff den Helligaand, oc begynte att tale med andre tunger, efter som aanden gaff denno att sige fram.

Der wore oc jøder y Herusalem boende, gudfrøchtige mend, aff alle honde folkvnder himmelen. Som denne røst nu lydde, da kom menheden tilsamme, oc wiste ey hwad, efterdi hwer hørde denno tale paa sit tungemaal .Der forfærides alle, forundrede seg oc sagde till hwer andre, see ere ey alle desse, som tale, wdaff Galilea? Oc hworledes høre wy det da, hwer paa wort eget maal, der wyere fødde wdi?

Parter, Meder oc Elamiter, oc wy som boo y Mesopotamia, Iødelad oc Cappadocia, Ponto oc Asia, Phrigia oc Pamphilia, Egypten, oc y de Lybische eghne hoss Cyrenen, oc fremmede wdaff Rom, bode jøder oc jødiske med, Creter oc Araber, da høre wydenom tale med wore tunger Guds store gierninger. Her fuldgjør Guds søn Iesus Christus sit løffte, oc sender sine den trøstere oc Helligaand som han hadde loffuet sine disciple, for seg oc alle dennom der tro rettelig deres Euangelio.

Oc den lader han dennom faa, før end de drage wdaff Hierusalem, som han

hadde tilsagt denom. Oc Iesaias Prophet hadde spaad. cap. ij.iiij Aff ett Guds besynderligt wÿst raad er det oc skeed paa en høytilig pindzdag, naar mage jøder oc hedninge wore der til stæde, att ligesom mange hadde hørdt oc seet Iesu fornedring om Paasken, motte oc nu ad Pindzdagen see oc høre hanss vnderlige høyhed oc macht,ey paa hanss egen person alleneste, men ocsaa paa de hannom tillydde. Dese Christne wore oc ensindige, oc droge offuer ett med hwer andre, der denne aand gaffs dennom, thij den Helligaand wiger oc skyer hÿne vtrachterelige, som wÿss mand siger.

Han gaffs dennom med en stoff lyd, som noget brusende wæyr, til ett tegn, att han stiel seg icke paa nogen, eller skiul seg hoss nogen, Men lader seg tilkende hwor han er. Den lyd kom oc icke aff øster eller wester men wdaff himmelen, der som IESVS wor siddedes, at man motte tagen for hanss gafue. Denne himmelske aand betegnede seg oc wdi ild synderlig oc tunges, til att bemercke, hworledes han wed det hellige Euangeliske ord wil werme folkes hiærter, som Iohannes oc hadde sagt, oc Christi daab staar wdi ild oc aand hoss ordet.

Oc som han opfylte huset gantske med sin brusende lyd, oc er en liffachtighed for all den hele kircke, saa kom han oc offuer hwer aff dennom, oc giør leffuende hwer for seg, oc fløy icke strax fraa denom igien, men bleff, lige som skeed wor wdi Christo.

Wdi splidte tunges siuntes dette tegen dennom, till att bemercke de adskillige gaffuer den Helligaand fører med seg, oc de adskillige landskaff oc tungemaal der Euangelium skulde predickes for. Der aff fulde nu strax den aandelig frucht, fred oc hiærtens frøgd, som paakende, att enfrimodig predicken oc bekendelse, paa adskillige tungemaal, der de aldrig hadde lagt seg effer att lære.

Dette altsammen kan dog icke skee forgieffs, wden drabelig storr frucht, till Guds loff oc ære, hwordant seg nu her bewiste ÿ desse adskillige menniske, de oc hadde Gud for øyne. Endog mange aff en vgudelig wanwittighed, regnede det for en drockenskaff oc daarskaff som werdsens waaneer, naar Gud giør allerbest.

Euangelium scriffuer S. Hans Euangelista. Cap. xiiij.

IEsus sagde till sine disciple. Der som nogen elsker meg, da bewaarer han mit ord. Saa wil ieg oc mÿn fader elske hannom, oc wÿ wille kome till hannom, oc

giøre en duellelse hoss hannom. Hwo som oc icke elsker meg, han bewaarer oc icke mine ord. Oc det ord som y høre, er icke mit, men faderens den meg haffuer wdsend.

Dette haffuer ieg nu sagt eder, det stund ieg hafuer weret hoss eder, men trøstere den Helligaand, den fadere skal wdsende y mit naffn han skal lære eder all ting, oc paaminde eder alt det ieg haffuer sagt eder. Fred lader ieg eder, myn fred giffuer ieg eder. Icke saa som werde giffuer, giffuer ieg ederen. Eders hiærte forfære seg inthet, oc ey fröchte. I haffue hørd, oc ieg hafuer sagt eder, Ieg far bort, oc kommer igien till eder. Hadde y meg kiær, da glæddes y der wed, att ieg haffuer sagt, Ieg gaar heden till faderen, thij faderen er større end ieg.

Saa haffuer ieg nu sagt ederet før end det skeer, paa det att y mue tro naar det er da skeed. Ieg tal icke nu lenger meget med eder, thij denne werdsens første kommer, oc hafuer dog inthet wdi meg. Men paa det at werden maa kende, at ieg elsker faderen, oc som faderen haffuer befalet meg, ieg oc lige saa gjør.

SAa som Christus hadde altyd meget arbeydet der paa att ha wilde draget disciplene fraa den mening de hadde om hanom, oc hanss kogelige rige oc regimente, at ha skulde worde saadan en weldig werdsens første oc herre, som hadde noget tyd weret enthen Daudid eller Salomon, eller nogen anden aff de framfarne konger oc høwitzmed offuer Israel eller Iuda, saa gjør han oc endnu.

Iudas den hellige Apostel vndrede der paa, at han sagde seg at wille bliffue aabenbare for dennom, oc icke for werden, skulde han bliffue en konge wdi ett rige, da skulde det io bliffue meer folck witterligt end dennom, meente han. Thij drager han dennom nu her med fraa deres egne tancker oc menniskelige meninger oc beder dennom lære seg Christum att kende wdi sitt ord, oc holde hannom for det han sielff siger seg at were, om de wille were hanss disciple, oc icke det de kunde tencke hanom at were.

Hwo hannom wil lære rett oc forstaa, oc kende hannom rettelig for den han er, ha skal først høre hanss ord, oc med rett forstand begribe hannom wdi det samme sitt ord, Da lyder det saa, att Iesus Guds søn er en siælesørgere oc saliggjører for alle dennom som tro oc settetillyd til hannom, Thij fylder næst hørelsen, at han skal tro oc wente seg gynst oc alt got aff Gud wed hannom.

Naar han oc er saa langt kommen, da kan han ey ladet, att han maa io elske

hannom igien, den Iesum Guds søn, denhan saa meget got nyder ad hoss Gud. Elsker han hannom oc sandelig aff hiærtens grond, saa gjør oc lader han oc for hanss skyld, oc holder hanss bud, hwad han hannom byder oc beder giøre, det bliffuer da icke andet end retsindig gudfrøchtighed aff hiærtet, att elske Gud aff det gantske hiærte, oc menniske lige wed seg sielff.

Hwor et menniske er da saa sindet, den elsker da oc den himmelske herre Iesu fader, oc haffuer en behagelighed til hannom, som til sit kiære barn, for den Iesu sin søns skyld, den han tror paa. Saa skaffer oc bereder han aff samme wredens kar oc mørckhedsens bolig, huilket mørckhed første hadde her til besit oc wdi boet, en bequem oc hellig bolig for seg oc sin søn, att boo sielff wdi formiddels sin krafftige aand.

Saa kommer da sønnen dÿd med sand retferdighed oc vskyldighed, ocsaa fadere med all gynst oc naade, oc den Helligaad lader det menniske see finde oc føle, hwad gieste han haffuer ÿ huse med seg, Att wÿ saa bliffue sandelig Gud temple, som Paulus siger, kunde da aldrig worde fattige, men wÿ haffue all rigdom med oss, kunde icke bliffue swaage oc skrøblige, men wÿ haffue styrcken hoss oss, kunde aldrig døø, men liffuet er ÿ oss.

Men heller wÿ ere fattige eller rige, skrøblige eller stercke, wÿ leffue eller døø, da høre wÿ Herren til, oc Herren leffuer oc borr hoss, med oc wdi oss, Oc icke han saa komer giestende til oss at han achter atfare snart fraa oss igien, Men bliffue wil han oc duelle hoss oss, en waarig bolig wil han bygge seg ÿ oss, effter sit eget løffte Ezechi. xliij.

Oc Zacharie ij. saa att han wil altÿd her were først hoss oss, oc wÿ siden skulle bliffue hoss hannom ewindelich. See det er mit ærende hÿd til werden, wil Iesus sige, at ieg saadant ett ord skulde forkynde, oc der med opbygge ett himmelske rige wdi menniskene, det ord er icke mit ord, wdi hwilket ieg søger nogen mÿn egen ære, men mÿn faders ord, med hwilket ieg bygger hannom saadan bolig oc werelse wdi mennisker med meg sielff.

Derfor sagde han seg, att wille lade seg betee, oc bliffue aabenbare for saadane sine, oc icke for werden, thij werden kan saadant icke begribe, men aleneste hwad kiødeligt er, som hun er sielff derfor elsker hun huercken Christum eller holder hanss bud, saa bewaare han seg oc inthet med henne ÿ saadane maade. Saadant hadde nu Iesus med ord fortald dennom offte nog, men det kunde icke

med ord wdrettes hoss dennom, for det som fød er aff kiød, bliffuer kiød, sagde Iesus til Nicodemo, oc den som er aff iorden, han tall om iorde, sagde Iohannes Baptist.

Thij loffuer Christus dennom som haffue giord deres beste der til, at de gierne haffue hørd ordet, oc haffue paa Guds wegne taget hannom for deres leremester, oc annammet aff hannom saa meget som dennom aff kiødelig skrøblighed haffuer mueligtweret, att han wil fly det saa, att faderen skal endnu giøre bedre emod dennom, oc sende dennom y hanss naffn oc for hanss skyld, sin aand, som skal nu icke lade dennom bliffue wed den arme kiødelige forstand, som de endnu hertil dag hadde hafft om Christo oc hanss rige, men skal giøre dennom aandelige, oc giffue denom aandelige forstand, om alle hellige ærende, han den helligaand, oc lære denom ret aandelig att forstaa Guds hellige ord, att det ey skal bliffue nogen død bogskaff y dennom, men en guddommelig leffuendes krafft, aff huilken de skulle bliffue skickelige til alle honde dygd oc god gierning.

Oc icke aleneste skal han lære oss wanwittige, naar wy wide inthet got, oc ey kunde wide oss til nytte aff oss sielff wdi det lydendes ord.

Men naar han haffuer først lærd oss, saa skal lhan oc altyd det sielff samme paaminde oss, opwecke, indgiffue, egge oc tilskynde oss, att fare fast fram, att wy icke forsøme oss, forgløme det wy lærd haffue, eller tabe den gode willie wy haffue faaet. Det samme hafue wy ocsaa behoff for den vfuldkommenhed y oss er, oc for den kiødsens skrøblighed oss er medfyllendes, alle de dage wy leffue, thij haffue wy denne Helligaand altyd behoff, icke aleneste for att lære oss, men ocsaa naar wy ere wel lærde, oc wide det wy wide skulle, at wy mue oc haffue en tilførre som holder oss wogne oc willige.

Oc merckelig siger Christus, att den Helligaand skulde paaminde oss, med huilket han saa got som wdlegger, hwad han meente, att han skulde lære oss, att den Helligaands lærdom skulle ey andet were, end saa gott som en formaning oc paamindelse, paa oc om det Christus haffuer tilforn lærd, som han siger her effter Io. Xvj. han skal tage aff mit oc forkynde eder. Saa siger han oc her, att faderen skulde sende denne aand wd for en lærere, me for en hiærte predickere, lige som ieg haffuer weret en ørepredickere, Ia saadanen predickere skal han den helligaand were, att han skall giffue dennom tancke, howkommelse oc ammindelse paa meg oc mine ord, for den sag, Ia for min oc mine ords skyld

skal han komme.

Fred lader ieg eder.

Dette er den rette gode natt oc signelse, der Christus helser sine Christne med, oc den endelige trøst han haffuer lat affter seg y sin hellige kircke, att wy mue wente oss fred, thij han kom for den sag hÿd, att han wilde spæge alle fiende oc forlige alt det hoss menniskene wor vfredeligt, oc giøre sine plat vskadeligt, alt dety werden wor oc er, saa att wy Christne mue oc bede Gud om den timelige fred, saa som om andre legolige gaffuer.

Det skal oc were wort haab, att Gud wed Iesum giffuer oss der saa meget aff, som oss kan were gaffnligt oc nytteligt.

Men ehworledes det gaar om den fred, da wil Christus io giffue oss sin fred, som han oss her loffuer, den han hadde sielff her y werdeatt wy skulle haffue hanss fred mit y all werdsen største vfred, som han altÿd hadde det fredelige hiærte y seg, att han wiste wden twiffuel Gud wor hannom gynstig, oc wilde hannom wel saa haffue wy oc fred hoss Gud, naar wy wed troen ere bleffne retferdige oc kunde berøme oss mit wdi bedrøffuelse, Ia tencke wy oss rettelig om, da haffue wy inthet andet att glæde oss aff, end aff wor Herres Iesu Christi korss, som Apostlene oc wore allergladeste der de hadde mest huden, oc wore allerwerst medfarne.

Thij der wdi seer man Guds gode willie emod oss, att han ey wil lade oss her hafue wort forgiengelige himmerige med denne forgengelige werden, men her korsfeste oss med sin søn, paa det han siden maa krone oss med hannom, huilket er det første behagelighed tegen y alle Gud børn.

Saa lade de seg oc det med alt andet wel befalde, oc haffue der nog med, att Gud wil dennom wel, oc de ere wisse paa Guds gynst oc wenskaff, det giffuer dennom en fred, som gaar offuer alle sind, oc den glæde der inthet hiærte kan begribe, wden det som finder oc føler.

Derfor beder han dennom oc, at de ey skulle frøchte eller lade deres hiærter forfæres, aff de tiende han nu haffuer sagt dennom, bode om sin tilstundende pine oc død, ocsaa om deres egen forfyllelse. Endog det er kiødet oc meniskelige nature forføreligt oc grueligt nog hawil dog der med forskaffe dennom den

aand, som skal giøre howen ÿ dennom, oc giffue dennom mod oc hiærte, att de skulle were dristige oc howse nog, oc vforfærede ÿ all skrøbelighed oc weyermød, som Iesus oc ÿ seg fornam, att aande wor willig oc redebon nog, ehwor suogt oc skrøbeligt kiødet wor Matthei xxvj. Saa bekeder oc Paulus ij. Cor. xij. at han da er sterckest, naar ha er swogest.

Thij Gud ÿ oss er sterckere end bode wor skrøbelighed oc all werdsenskrafft, Thij wiger icke Guds aand gierne for hennes pucken oc stormen, Men lige som ett palmethræ bugner icke, eller giffuer seg neder vnder byrdnen men heffuer seg op emod hene. Oc som skibbet staar icke stille for den storminde bylle, oc lader seg vnderquelle, men aff styremandens fornomstighed reser seg emod henne att hun forløber vnder oc icke offuer.

Saa ypper Guds aand modet ÿ ett menniske wdi nød, oc trenger hannom igiemmen med macht, oc ingen drøffuelse er saa stor hannom kan gaa til hiærte, oc endelig forhindre hannom fraa Guds wæye Rom. viij.

Hadde ÿ meg kiær

Som han nu haffuer før bewist sin afferd at were nyttelig oc gaffnlig paa deres wegne, oc for Apostlene sielff med alle andre Christne, saa siger han henne oc gaffnlig at were for seg, at han maa worde quit wed den trældoms person han wor iførd, for hwess skyld han wor vsigelig ringere oc mindre end fadere. Thi wor det hanss baade, att han kunde komme wed att legge den aff, oc lade seg till siune ÿ guddomelig herlighed, lig med faderen.

Saa burde oc desse som gode tiænere oc disciple, at see gierne sin Herres oc mesters welfart, att de der wdaff skulde saa meget dess ydermere giffue seg till freds, oc see det gierne att han fore wel, skulde de end hafue der nogen sorg eller skade aff, der som de her til hadde hafft glæde oc trøst aff hanss mandoms nærwerelse.

Ieg tal icke nu lenger etc.

Der som ÿ wilde icke end gierne were tilfreds, wil Iesus sige, oc huercken ansee eders eller mit gaffn der wdi, da haffuer dog denne werdsens første førdtet saa langt, att ieg bliffuer her icke lenge. Endog han hafuer ingen rettighed til meg, men alleneste haffuer han tiltale oc ret med dennom som syndige ere, huilket

han finder icke wdi meg.

See der haffue wj wor trøst, wort howet oc Herre er wden synd, Men fordi den vskiellige mörder dieffuelen haffuer dræbt hannom, der han hadde ingen ret til, saa haffuer han oc tabt all den rett han hadde til oss alle som ere wdi Christo, saa att han ey haffuer meer rett med oss Christne, end med hannom, Ia det han haffuer let effter wdi hannom med korssens død, det haffuer feylet hannom, att han saa wilde giøre hannom foraledidet, thij der med er korsset bleffuet til en welsignelse, oc døden med alt det hanss Christne lide, til en benedidelse, att de skulle wed saadan skam komme til ære, wed døden til liffuet, wed helffuede til himmerige, saa som dette er altsammen skeed wdi Christo.

Saa bliffuer nu dieflen werdsens første, oc bruger sin mørckheds macht oc krafft wdi sine, effter sit eget onde skiøn, Men dennom som elske Gud legges oc wedes al ting til det beste, wore det end werre end skam oc synd, død eller helffuede etc.

Thij wor det icke aff nogen ret eller machtdieflen hadde med Christo, att han førde hannom saa skammelig wdi døden, oc end til den forsmelige korssens død, som wor j Guds egen Low aff Gud sielff forbandet effterdi døden oc forbandelsen er syndsens sold den Iesus aldrig hadde giord enthen liden eller storr, men wor aldels vskyldig, oc et fuldkommet kiære Guds barn.

Dog for Guds sin kiære faders gode willie, lod han seg pine oc dræbe, oc gick wdi døden vnød, der hannom sielff løstede, som han oc sagde Iohan. x. Ieg haffuer macht att lade mit liff, oc att taget till meg igien. Saa att han giordet aff sin egen gode willie, oc aff sin himmelske faders befaling, thij stod han oc op, oc gick wd sine fiende till møde, at werden motte widet, seet oc kendet, at han trengde der icke til, men wilde der med wdrette Gudfaders behagelighed, oc alles wor salighed.

Oc dette er det som kan giøre al den byrde læt der Christus legger oss paa, oc lideligt alt det oss tilføyes, naar wj wor sorg oc modgang, att hannom løster saa formeddels den Helligaand att lede oss igiemmenild oc wand, skam oc skendsel, helffuede oc død, indi sit himmelske rige, wed Iesum Christum sin kiære søn wor Herre.

Kilde

Dansk Sprog- og Stilhistorisk Tekstbase, Københavns Universitet

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Pinsedag, Prædiken, Prædikener fra 1500-tallet, Reformationen

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/hans-tausens-praediken-pinsedag>